

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie

Hubáčková Martina

ONDŘEJ PŘIKRYL JAKO
STAROSTA MĚSTA PROSTĚJOVA
V LETECH
1913 - 1919

Bakalářská diplomová práce

Vedoucí práce: prof. PhDr. PaedDr. Pavel Marek, Ph. D.

V Cholině 2015

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a všechny použité prameny jsem náležitě citovala a uvedla na konci práce v seznamu použitých zdrojů.

V Olomouci dne

.....
podpis

Na tomto místě bych ráda poděkovala prof. PhDr. PaedDr. Pavlu Markovi, Ph.D. za poskytnutí materiálů, cenných rad a odborné vedení mé bakalářské práce.

Anotace

V této práci se zabývám osobností MUDr. Ondřejem Přikrylem, starostou města Prostějov během první světové války. Byl to nadaný básník, lékař a politik, významný nejen pro Prostějov, ale i pro mnoho okolních měst na Moravě. Práce je rozdělena na dvě části. V první části jsem se zaměřila na Ondřeje Přikryla a jeho básnickou, lékařskou i politickou kariéru do roku 1914. Ve druhé části pak na roky 1914 – 1919, kdy tento muž stál v čele města Prostějova. Nejdůležitější podkapitolou druhé části je Řízení města za války, ve které líčím zásluhy Ondřeje Přikryla v oblasti zásobování obyvatel.

Anotation

In this work I study the character of MUDr. Ondřej Přikryl, the mayor of the town of Prostějov during the World War One. He was a talented poet, doctor and politician, significant not only for the town Prostějov but also for many nearby cities in Morava. My work is divided into two parts. In the first part I have focused on Ondřej Přikryl and his poetic, medical and political carrier till the year 1914. Then in the second part I report on years 1914 – 1919 when this man was the head of the town of Prostějov. The most important subsection of the second part is the Leading of the town during the war where I mention his merits concerning supplying of citizens.

Obsah

Úvod.....	6
1. Životopis Ondřeje Příkryla	11
1.1. Ondřejovo mládí.....	11
1.2. Počátky politické kariéry	12
1.3. Zásluhy v lékařství	15
1.4. Kariéra básníka	15
2. Příkrylova řízení města Prostějova v letech 1913 – 1919	17
2.1. Politická situace v Prostějově před obecními volbami roku 1913	17
2.2. Volby do obecního zastupitelstva v roce 1913	18
2.3. Příkrylovy plány na řízení města v okamžiku jeho nástupu do funkce starosty a jejich plnění v předválečném období.....	21
2.4. Řízení města za války	23
2.5. Od počátku roku 1919 až k prohraným volbám	31
Závěr.....	34
Resume	37
Seznam pramenů a literatury.....	38
Prameny	38
Literatura	39
Periodika	40
Internetové zdroje	41
Příloha	42

Úvod

V této práci se budu zabývat osobností MUDr. Ondřeje Příkryla. Ondřej Příkryl je pevně svázán s první čtvrtinou dvacátého století města Prostějova. Byl to velice nadaný básník, lékař a v neposlední řadě politik.

MUDr. Ondřej Příkryl se narodil v roce 1862 a zemřel v roce 1936. Do Prostějova přišel na konci osmdesátých let jako praktický lékař. Třikrát se stal poslancem moravského zemského sněmu a to v letech 1902, 1906 a 1913. Po válce byl také zvolen senátorem Národního shromáždění. Do funkce starosty města Prostějova se dostal na konci roku 1913 a zůstal tam až do roku 1919, kdy se konaly první poválečné volby do obecního zastupitelstva. Jeho starostenské období bude stěžejní pro mou práci.

Tuto práci rozdělím na dvě části. V první části se zaměřím na samotnou postavu a všem osvětlím, kdo to vlastně byl. Druhou část budu věnovat těžkým válečným létům 1914 – 1919, kdy byl tento muž starostou města Prostějova.

O Ondřejovi Příkrylovi existuje relativně bohatá literatura. Tato díla ve většině případů vznikla ještě za jeho života, obvykle k nějakému Příkrylovu významnému jubileu. Stěžejním tématem výše zmíněných publikací je jeho literární činnost. Chybí ucelený a kritický pohled na jeho život a dílo, zejména na jeho politické aktivity v rámci Prostějova a Moravy.¹ Proto v první části své práce popíši stručně Příkrylův život. Byl to všestranně nadaný a velice zajímavý člověk. Zaměřím se hlavně na jeho mládí a na dobu před jeho zvolením do funkce starosty, tedy do podzimu roku 1913. Roky 1913 až 1919 se budu zabývat podrobněji v druhé části své práce. Kapitulu ukončím zmínkou o jeho osudech v poválečné době a tímto krokem se dostanu až k jeho smrti v roce 1936.

---

¹ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. Třeboň 2014, s. 76

V druhé části se tedy zaměřím na období, které strávil ve starostenském křesle. Zde zachyťím jeho plány a představy v okamžiku nástupu do funkce až po prohru v obecních volbách v roce 1919. Protože druhá kapitola bude rozsáhlejší než první, plánuji si jí rozdělit na podkapitoly.

V první podkapitole nastíním politickou situaci ve městě Prostějově před obecními volbami v roce 1913. Chtěla bych zjistit, jaké politické strany stály proti Příkrylově straně a naopak, které stály po jeho boku v těchto volbách.

Druhá podkapitola se bude zabývat volbami do obecního zastupitelstva z konce roku 1913. Zaznamenám jejich průběh, výsledky a ohlasy. Také to čím se lišili od předchozích voleb. Tato část bude obsahovat samotné volby starostenské i volby obecních starších.

Třetí podkapitolou budu vystihovat Příkrylovo nadšení a energičnost v době nástupu do funkce starosty. Budu se zabývat jeho plány na řízení města v okamžiku nástupu do funkce. Jako důkaz, že Příkryl myslel své plány vážně, jsem do této části práce zařadila i plnění plánů do vypuknutí války, kdy se situace naprosto změnila.

Nejrozsáhlejší podkapitola bude čtvrtá, ve které napíšu charakteristiku jeho starostenského období. Protože většina jeho funkčního období kopírovala válečná léta, zaměřím se na situaci ve městě za války. Budu se zabývat úkoly, které musel řešit Příkryl. Tyto úkoly se týkaly několika oblastí. A to bezpečnosti občanů, zdravotnictví, sociálních problémů a zásobování. Pro město bylo nejdůležitější zásobování, ve kterém měl velký vliv a zásluhy samotný pan starosta. Se zásobováním souvisí hladová demonstrace, která proběhla na jaře roku 1917. Pokusím se zjistit, jaký podíl viny na této tragédii nese pan Příkryl. Na konec této podkapitoly přidám několik různých názorů na Příkrylovo vedení města od jeho současníků.

Poslední podkapitola by měla zachytit poslední půl rok Příkrylova starostenského období. V první řadě se v ní zaměřím na obecní volby a vše co s nimi souviselo. Tedy na výhru opoziční sociální demokracie a „prohru“ nemocného Ondřeje Příkryla.

Nejdůležitější a zároveň základní materiály pro moji práci, ze kterých budu čerpat, jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Prostějově. Z archivu využiji pro moji práci dva fondy. První se jmenuje Archiv města Prostějova a druhý je osobní fond MUDr. Ondřeje Příkryla.

Fond Archiv města Prostějova je velmi rozsáhlý, je tam uloženo mnoho zajímavých materiálů vztahujících se k období první čtvrtiny dvacátého století. V tomto fondu je většina archiválií úřední povahy. Pro mou práci jsou z tohoto fondu nejdůležitější knihy se zápisy ze schůzí obecního výboru a také knihy s protokoly z jednání městské rady. Ve fondu se kromě těchto knih nachází například Paměti města Prostějova sepsané Františkem Dostálem nebo různé další dokumenty informující nás o zásobování města potravinami a uhlím za války i před ní.

Fond MUDr. Ondřeje Příkryla je v současné době nepřístupný, tedy nezpracovaný. Je to fond osobní povahy a nachází se v něm jeho paměti. Příkrylovy paměti se skládají ze tří částí. První byly zápisy, které vedl od nástupu do funkce starosty (prosinec 1913). Založil je s cílem zachytit ruch na radnici. Po rozpoutání války se rozhodl pro zaznamenávání dění kolem sebe, pro dokumentaci své činnosti a činnosti místní samosprávy. Tyto záznamy tvoří tři objemné knihy. Do těchto knih zapisoval sám nebo jeho nejbližší spolupracovníci. Další část tvoří Příkrylův soukromý zápisník. Ten byl po dobu války tajný. Vyjadřoval v něm své vlastní dojmy i dojmy spolupracovníků z války. Tyto poznámky byly mnohdy protirakouské, proto musely být řádně uschovány. Obě části Příkryl v roce 1933 spojil a vytvořil z nich tzv. Příkrylovy paměti z let 1914 – 1918. Velký důraz je zde kladen na zásobovací akce, které řídil. Materiály obohatil o informace získané z českého vídeňského tisku, místních novin a dalších materiálů

úřední a soukromé provenience.² Při práci s tímto fondem budu mít neustále na paměti jeho osobní povahu.

V archivu jsou uloženy noviny, které byly v Prostějově vydávány v období, ve kterém žil doktor Příkryl. Tedy Hlas lidu a Hlasy z Hané. Chtěla bych informace v těchto dvou periodikách porovnat. Hlasy z Hané byly periodikum Občanské strany národní. Členem této strany byl právě Ondřej Příkryl a většina jeho spolupracovníků na radnici. Hlas lidu vydávala Česká strana sociálně demokratická, tedy opozice.

Důležitou oporou mi budou publikace a články napsané mým vedoucím práce profesorem Markem.

Knihy a články zabývající se osobností Příkryla byly ve většině případů napsány k výročí jeho narození. Můžeme je rozdělit na dvě části, na ty co byly napsány ještě během jeho života a ty co byly napsány až po jeho smrti. Nejstarší knížka, kterou jsem použila, byla napsaná k Příkrylovým 60. narozeninám a píše jen o jeho kariéře básníka. Další dvě díla byla napsána v roce 1972 k 70. narozeninám Bedřichem Slavíkem a Waldemarem Ethenem. Tyto díla jsou rozsáhlejší než první mnou zmiňované. Kromě jeho básnické kariéry se autoři zmiňují o jeho studentských létech a velmi stručně o jeho nejdůležitějších politických činech. Poslední knížka, kterou jsem ve své práci použila, se jmenuje: Ondřej Příkryl 1862–1936: malá bibliografie k 110. výročí autorova narození a byla napsaná v roce 1972. Tato publikace, jak už napovídá název, se také zabývá Příkrylovou básnickou dráhou. Do všech těchto děl jejich autoři vložili některé Příkrylovy hanácké básně. Jako lékaře, politika a hanáckého básníka ho líčí ve svých člancích Hana Bartková. V Časopise lékařů českých jsem objevila článek napsaný Bohuslavem Krausem, který se zabývá hlavně jeho lékařsko-politickou kariérou. Tyto texty se nedívají na

---

² MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. s. 77, 78

Přikryla jako na jednu osobnost, ale dalo by se říct, že ho rozdělují na dvě osobnosti na hanáckého básníka a na politika.

Jako zdroj informací o situaci ve městě Prostějově před válkou, za války i po ní mi poslouží kniha s názvem Prostějov: Dějiny města 2 napsaná kolektivem autorů v roce 1999 a publikace, kterou napsala Ludmila Grůzová: Prostějov 1390 – 1990.

Další knihy, které jsou důležité pro moji práci, napsal samotný Ondřej Přikryl. Jedná se o několik próz, které napsal až v pokročilejším věku. Jejich názvy jsou: Úryvky ze zápisků v době válečné, Z těžkých dob Prostějova a Červánky Prostějova. Poslední dvě zmíněné publikace mají čtyři díly. Zachycují hlavně boj o českou samosprávu v druhé polovině 19. století v Prostějově.

1. Životopis Ondřeje Přikryla

1.1. Ondřejovo mládí

Jeden z nejvýznamnějších občanů města Prostějova se narodil v rolnické rodině 26. listopadu roku 1862 ve vesnici nedaleko od Prostějova s názvem Výšovice.³ V této vsi jeho děda, který se také jmenoval Ondřej Přikryl, byl v památném roce 1848 starostou.⁴ Dětství prožil v Čechovicích, odkud pocházeli jeho rodiče.⁵

Jeho básnický talent se projevil již při studiu na Slovanském gymnáziu v Olomouci. Tuto školu navštěvoval v letech 1873 až 1881. Tam Ondřejovi vlastenecké a literární aktivity pomáhali rozvíjet ředitel Jan Evangelista Kosina a profesor Jan Havelka.⁶ Na gymnáziu byl u vydávání několika studentských časopisů, jako byly Vínek, Jitřenka a Perla. Avšak nejdůležitější časopis vydával spolu s přáteli v posledním ročníku gymnázia. Časopis se jmenoval Háj a jeho důležitou součástí byla humoristicko-satirická příloha Sršeň.⁷ Toto periodikum vycházelo od 27. září 1880 do 15. května 1881. Autoři do něj psali pod pseudonymy. Ondřej Přikryl přispíval nejhojněji a podepisoval se jako Bohuslav Lípa.⁸

Po gymnáziu pravděpodobně proto, že měl vadu řeči, nešel studovat právnickou fakultu, ale medicínu do Prahy na Karlovu univerzitu.⁹ V průběhu studia, v čase prázdnin se věnoval činnosti ve venkovském akademickém klubu Haná. Za jeho předsednictví byly pořádány přednášky a zábavy, sbírány knihy pro zakládání obecních knihoven.¹⁰ Poslední zkoušku složil 30. listopadu¹¹ a promoval 3. prosince 1886.

---

³ Ondřej Přikryl 1862 - 1936: malá bibliografie k 110. výročí autorova narození. Olomouc 1972, s. 2

⁴ KRAUS, Bohuslav: *MUDr. Ondřej Přikryl, obroditel Hané*. Časopis lékařů českých, 121, 1982, s. 1242-1243

⁵ BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Přikryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, s. 10

⁶ SLAVÍK, Bedřich: *Ondřej Přikryl: Literární náčrt k básnickovým sedmdesátinám*. Olomouc 1932, s. 18

⁷ BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Přikryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, s. 10

⁸ SLAVÍK, Bedřich: *Ondřej Přikryl: Literární náčrt k básnickovým sedmdesátinám*, s. 18

⁹ ETHEN Waldemar: *Ondřej Přikryl: básník a politik. Studie k sedmdesátým narozeninám*. Praha 1932, s. 56

¹⁰ SLAVÍK, Bedřich: *Ondřej Přikryl: Literární náčrt k básnickovým sedmdesátinám*, s. 25

¹¹ PŘIKRYL, Ondřej: *Červánky Prostějova: II. díl*. Prostějov 1931, s. 70

První rok po škole pracoval v pražské nemocnici na oddělení pro kožní a pohlavní nemoci, na očním oddělení a na gynekologii.¹² Poté mu bylo nabídnuto místo obvodního lékaře ve Štěpánově u Olomouce nebo lékaře ve státní tabákové továrně v Hodoníně.¹³ Ale Ondřej Přikryl se toužil stát lékařem v Prostějově. Proto se rozjel do Prostějova zjišťovat situaci. Svůj plán představil na schůzi svolané k vyřešení jeho problému. Většina přítomných mu radila, aby se tam neusazoval. Ve městě v té době byli již dva čeští lékaři, MUDr. Ignác Stavěl a MUDr. Mořic Bobek a třetí by se neuzivil.¹⁴ I přesto si na začátku října, přesně 7. října 1887, otevřel lékařskou praxi v Prostějově v pronajatých místnostech hotelu U Zlatého jelena.¹⁵ Brzy se o něm rozneslo, že je dobrodincem chudých, že chudinu léčí bezplatně.¹⁶

21. dubna 1888 se oženil s Miloslavou Kouteckou, dcerou obchodníka a mladočeského člena obecního zastupitelstva města Prahy.¹⁷

1.2. Počátky politické kariéry

Po příchodu do Prostějova se okamžitě zapojil do politického dění a také se výrazně zapsal do zápasu o českou samosprávu města v roce 1892.¹⁸ V roce 1890 byl zvolen do nového výboru „Českého spolku politického“, tímto Přikrylovi byla dána příležitost k veřejné činnosti politika.¹⁹ Byl to aktivní mladoček.²⁰ V tomto okamžiku mohl zahájit politický boj proti Němcům. V boji převzal od „starých“ cenné zkušenosti a poznatky a propojil s nimi nové myšlenky, svěží práci, nové metody a zvláště neústupnou vytrvalost na cestě k vytčenému cíli

---

¹² PŘIKRYL, Ondřej: *Červánky Prostějova: II. díl*, s. 70

¹³ SLAVÍK, Bedřich: *Ondřej Přikryl: Literární náčrt k básnickovým sedmdesátinám*, s. 25

¹⁴ PŘIKRYL, Ondřej: *Červánky Prostějova: II. díl.*, s. 71 - 76

¹⁵ BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Přikryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, s. 10

¹⁶ KRAUS, Bohuslav: *MUDr. Ondřej Přikryl, obroditel Hané*. Časopis lékařů českých, 121, 1982, s. 1242-1243

¹⁷ ETHEN Waldemar: *Ondřej Přikryl: básník a politik. Studie k sedmdesátým narozeninám*, s. 51

¹⁸ BARTKOVÁ, Hana: *Vzpomínka na Ondřeje Přikryla, rodáka z Výšovic, lékaře, politika, hanáckého básníka a spisovatele*. Prostějovský týden, roč. 12, č. 1, s. 17

¹⁹ ETHEN Waldemar: *Ondřej Přikryl: básník a politik. Studie k sedmdesátým narozeninám*, s. 54

²⁰ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. Třeboň 2014, s. 76

národním.²¹ Tímto jednáním dovedl Ondřej Příkryl národní stranu k vítězství a tedy i k vítězství Čechů. 29. října 1892 se stal starostou Čech Karel Vojáček.²²

Protože si myslím, že boj o českou samosprávu byl velmi důležitý pro další vývoj města, chtěla bych ho popsat podrobněji. Boj o českou samosprávu začal v šedesátých letech 19. století. V té době město ovládala majetkově silná žido-německá menšina. Tato menšina spravovala město nepřetržitě až do roku 1892 s výjimkou let 1867 – 1870. V této době se dostala správa do rukou českého zastupitelstva v čele se starostou Florianem Novákem. Boje mezi stranami probíhali ve třech oblastech. V politické, ekonomické a kulturní. V sedmdesátých a osmdesátých letech sílil vliv Čechů ve třetím volebním sboru, na konci tohoto období třetí sbor ovládli. Pro českou stranu bylo důležité odhalení nepořádku v hospodaření v roce 1887. Toto odhalení mezi lidmi začalo šířit nedůvěru v žido-německou stranu. V roce 1890 proběhly zemské volby, ve kterých ještě zvítězila žido-německá menšina. Tento neúspěch národní stranu od boje neodradil, ale posunul v před. Ve straně došlo k reorganizaci volebního výboru. Do čela byl zvolen Josef Wait a jednatelem se stal MUDr. Ondřej Příkryl. Josef Wait byl důležitou postavou v boji za českou samosprávu. Roku 1898 vystřídal ve funkci starosty Karla Vojáčka.²³ Bylo vyřknuto heslo „svůj k svému“, ve kterém byla zahrnuta podpora českých obchodnických kruhů. Díky podpoře začala růst česká podnikatelská aktivita. Tento proces posilňoval pozice Čechů v prvním a druhém voličském sboru. Volby do obecního zastupitelstva probíhaly od 18. prosince 1890 do 9. ledna 1891. Do obecního výboru bylo zvoleno patnáct českých a patnáct německých obecních starších. Poměr sil se vyrovnal. Obě strany podaly proti výsledkům protest. V říjnu správní soud rozhodl ve prospěch národní strany. Volby se na jaře opakovaly. Před volbami byl zjištěn další podvod z německé strany a to ji oslabilo. Německá strana

---

²¹ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. Třeboň 2014, s. 54

²² Tamtéž, s. 57

²³ *Slavné osobnosti města: Josef Wait*. In: http://www.prostějov.eu/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/#Josef_Wait [cit. 25. 3. 2015].

vyhlásila volební abstinenci a před zahájení voleb podala protest. Volby proběhly v poklidu a správa města měla přejít do rukou národní strany. Kvůli protestům národní strana převzala obecní správu až 29. října 1892.²⁴

Budoucí Prostějovský starosta Příkryl byl třikrát zvolen do Moravského zemského sněmu a to v letech 1902, 1906 a 1913.²⁵ Ve svých pamětech Ondřej píše, že již po třetí kandidovat do zemského sněmu nechtěl, ale městská rada mu poslala dopis, že je nepostradatelný a tak se jeho jméno opět dostalo na kandidátní listinu.²⁶ Při oslavném průvodu k příležitosti opětovného zvolení byl Ondřej Příkryl označen za „otce města“.²⁷ V roce 1913 byl členem volebního výboru a před volbami na něj všichni začali naléhat, aby vstoupil do obecního zastupitelstva i do městské rady.²⁸ Ve volbách byly dvě kandidátní listiny a to občanské strany národní a sociální demokracie.²⁹ Vítězem se stala občanská strana národní, jejímž členem byl i Příkryl, který byl po volbách, tedy 30. prosince zvolen starostou.³⁰ Po celou Velkou válku stál Ondřej v čele města Prostějova.

Po ukončení války si Příkryl přál vzdát se své funkce starosty.³¹ Proto v roce 1919 rezignoval na starostenský úřad a obnovil svou lékařskou praxi.³² Politické a veřejné působení zakončil v letech 1920 až 1925 jako senátor Národního shromáždění za Československou stranu národně demokratickou.³³

---

²⁴ MAREK, Pavel: *K zápasu o správu Prostějova v letech 1890 – 1892*. In: Zpravodaj muzea Prostějovska v Prostějově, č. 1, 1984, s. 10 - 19

²⁵ SLAVÍK, Bedřich: *Ondřej Příkryl: Literární náčrt k básnickovým sedmdesátinám*, s. 53

²⁶ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1913*, s. 5-8

²⁷ Tamtéž, s. 12

²⁸ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1913*, s. 18

²⁹ Tamtéž, s. 20

³⁰ Tamtéž, s. 20 - 24

³¹ ETHEN Waldemar: *Ondřej Příkryl: básník a politik. Studie k sedmdesátým narozeninám*, s. 67

³² *Ondřej Příkryl 1862 - 1936: malá bibliografie k 110. výročí autorova narození*, s. 2

³³ BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Příkryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, s. 10

1.3. Zásluhy v lékařství

Jako lékař – politik o sobě dává vědět již v roce 1896, kdy stál u vzniku Hanácké župy lékařské a díky svému jednání byl mezi prvními jmenován jejím čestným členem za zásluhy. Většina jeho činů v lékařství je spojena s jeho postem poslance na zemském sněmu. Tyto činy se týkají penzí lékařů a pozůstalých, započítávání služebních let, obhajoby českých lékařů, prosazení českého lékaře na poněmčeném Konicku, zlepšení zdravotních poměrů v obcích, dotací v otázkách vodovodů a kanalizací, subvence na stavby nemocnic, zřízení rentgenových stanic v Brně a Olomouci, rozmnožení počtu lékařů, zdravotních podpor více než šedesáti obcím, pomoci ústavům pro choromyslné, bojů proti tuberkulóze, spalničkám, neštovicím, strnutí šíje a choleře, vydávání zdravotních zpráv také česky, ... A nezůstal jen u těchto činů. Dále zřídil zdravotní odbor a stal se jeho předsedou. Za jeho největší úspěch v oblasti zdravotnictví můžeme považovat změnu zdravotního zákona z roku 1909.³⁴

1.4. Kariéra básníka

Ondřej Příkryl nacházel ve všech období života posilu a útěchu v literární činnosti. Svou básnickou činnost začal písňovými texty na podnět prostějovského skladatele Ezechiela Ambroze.³⁵ V mládí psal spisovnou češtinou. Od února 1900 začal psát pravidelně hanácky.³⁶ Příkrylův jazyk má v podstatě přesně zachovány všechny důležité znaky hanáckého nářečí.³⁷ Používání dialektu umožnilo autorovi čerpat náměty z venkova, plné citu a přírodního vidění i lásky k „rodné hroudě“.³⁸ Psal poezii i prózu. Celkem napsal 37 svazků,³⁹ z toho 21 knih veršů, 9 knih s prózou a 7 spisů historických.⁴⁰ Z poezie můžeme například jmenovat díla Hanácky pěsničke, pohádka Haná a Romža, Chabaščí, Čas tvrdší než ocel, Zápise krále Ječmínka a

---

³⁴ KRAUS, Bohuslav: *MUDr. Ondřej Příkryl, obroditel Hané*. Časopis lékařů českých, 121, 1982, s. 1242-1243

³⁵ *Nejplodnějším hanáckým básníkem všech dob prý byl Ondřej Příkryl*. Olomoucké listy, roč. 2, č. 47, 28. 11. 2002, s. 6

³⁶ SLAVÍK, Bedřich: *Ondřej Příkryl: Literární náčrt k básnickovým sedmdesátinám*, s. 40

³⁷ Tamtéž, s. 46

³⁸ *Nejplodnějším hanáckým básníkem všech dob prý byl Ondřej Příkryl*. Olomoucké listy, roč. 2, č. 47, 28. 11. 2002, s. 6

³⁹ BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Příkryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, 12. 12. 2012, s. 10

⁴⁰ KRAUS, Bohuslav: *MUDr. Ondřej Příkryl, obroditel Hané*. Časopis lékařů českých, 121, 1982, s. 1242-1243

Prostějovskými písněmi. Z prózy jsou to knihy *Meze dětima*, *Meze chasó*, *Ondřeji a inši obrázky z Hané*, *Bévalo a Pod Kosířem*.⁴¹ V pokročilejším věku se opět vrátil k psaní spisovným jazykem.⁴² Takto napsal díla, zachycující historii Prostějova, *Z těžkých dob Prostějova a Červánky Prostějova*.⁴³ Některé Přikrylovy verše byly zhudebněny. Zhudebnilo je 22 různých skladatelů, mezi nimi Leoš Janáček, J. B. Foerster, František Pícka a další.⁴⁴

Do poslední chvíle svého života psal a tvořil. V závěti si přál, aby se jeho pohřeb konal žehem a jeho ostatky byly umístěny do rodné hanácké země. Jeho hrob s pomníkem se nachází na čestném místě prostějovského hřbitova nedaleko hrobky českého starosty zvoleného po vítězném boji proti Němcům v roce 1892 Karla Vojáčka a jeho manželky Karly Vojáčkové.⁴⁵

---

⁴¹ *Nejplodnějším hanáckým básníkem všech dob prý byl Ondřej Přikryl*. Olomoucké listy, roč. 2, č. 47, s. 6 a BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Přikryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, s. 10

⁴² ETHEN Waldemar: *Ondřej Přikryl: básník a politik. Studie k sedmdesátým narozeninám*, s. 35

⁴³ BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Přikryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, s. 10

⁴⁴ KRAUS, Bohuslav: *MUDr. Ondřej Přikryl, obroditel Hané*. Časopis lékařů českých, 121, 1982, s. 1242-1243

⁴⁵ BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Přikryl vynikal také jako hanácký básník*. Prostějovský týden, roč. 21, č. 50, s. 10

2. Přikrylova řízení města Prostějova v letech 1913 – 1919

2.1. Politická situace v Prostějově před obecními volbami roku 1913

Před podzimními obecními volbami v roce 1913 byly v Prostějově tři důležité politické strany. A to občanská strana národní, sociálně demokratická strana a klerikální strana. Občanská strana národní byla místním seskupením, které vzniklo jako protiváha německých politických stran a zahrnovala převážně mladočechy a staročechy. Klerikální strana měla relativně velké zastoupení na prostějovském venkově, ale málo příznivců přímo ve městě. Kvůli této skutečnosti se strana nezapojila do obecních voleb v roce 1913. V boji o křesla v obecním zastupitelstvu můžeme najít jen zástupce dvou stran: občanské strany národní a sociálně demokratické strany.

Občanská strana národní sdružovala lidi se staročeským i radikálnějším mladočeským smýšlením. Tato strana byla před novými volbami „vládnoucí“ stranou. Starosta JUDr. Josef Horák byl členem právě této strany a ve funkci již byl jedenáct let. Tento muž byl staročeského smýšlení na rozdíl od jeho stranického kolegu a budoucího nástupce MUDr. Ondřeje Přikryla, který byl radikálnější a řadil se do tábora smýšlejícího mladočesky.⁴⁶ Občanská strana národní vydávala v Prostějově noviny nesoucí název Hlasy z Hané. Nejen do těchto novin přispíval Ondřej Přikryl svými básněmi.

Druhá strana sociální demokracie byla v opozici. Nikdy neměla své zástupce v obecním zastupitelstvu. Tato strana zastupovala dělnický stav. Měla dva velmi významné členy. Prvním je Rudolf Bechyně, vůdčí představitel této strany a poslanec rakouské říšské rady.⁴⁷ Druhým je Stanislav Manhard, který se po válce stal starostou města Prostějova.⁴⁸ Oba tyto muži přispívali do časopisu sociálně demokratické strany Hlasu lidu. Ondřej Přikryl byl odpůrcem sociálně

---

⁴⁶ *Nový starosta*. Hlas lidu, č. 1, 3. 1. 1914, s. 4

⁴⁷ *Encyklopedie ČSSD založena ke 135. výročí založení strany: Bechyně*. In: <http://www.historiecssd.cz/b/bechyne-rudolf/> [cit. 26. 2. 2015].

⁴⁸ *Slavné osobnosti města: Stanislav Manhard*. In: [http://www.prostějov.eu/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/#Stanislav Manhard](http://www.prostějov.eu/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/#Stanislav%20Manhard) [cit. 26. 2. 2015].

demokratické strany. Tento fakt znázorňuje článek v Hlasu lidu: „*Sociálně – demokratické dělnictvo zná Dr. Přikryla přes dvacet let, zná ho jako svého odpůrce, jako vůdce všech protisocialistických bojů.*“⁴⁹

Zajímavý byl vztah Ondřeje Přikryla a Rudolfa Bechyně. I když oba patřili mezi vůdčí osobnosti opozičních stran, jejich vztah nebyl nepřátelský. Z počátku byli nepřáteli, neznali se osobně. Po osobním poznání se jejich vztah změnil. Důležitým mezníkem v jejich sblížení bylo zatčení říšského poslance Rudolfa Bechyně 12. dubna 1915. Bechyně byl odvezen k vojenskému soudu do Moravské Ostravy, důvodem prý byla básnička uveřejněná v Hlasu lidu. Dr. Přikryl společně s radním JUDr. Perkem přispěli k jeho osvobození. Snažili se dokázat, že byl vždy loajální a působil vždy ve smyslu „vlasteneckého“ klidu a pořádku.⁵⁰ Důležitým důkazem, že si Rudolf Bechyně Ondřeje Přikryla vážil, nacházíme v dopise, který mu zaslal z Budapeště 25. října 1915. V té době byl Rudolf Bechyně odveden na vojenský výcvik. V dopise píše: „*Více než jedno desetiletí jsem s Vámi křížil zbraň ve veřejném životě a vyznávám dnes, že mi bylo ctí... Ale to Vám dnes říci, že jsem si Vás – odpůrce – vážil tím víc, čím větší byly moje zkušenosti o lidech a věcech. Lituji jenom jednoho, že jsem Vás osobně nepoznal dřív.*“ Ještě nabádá Přikryla, aby se jejich strany víc sblížily.⁵¹

2.2. Volby do obecního zastupitelstva v roce 1913

Poslední obecní volby před první světovou válkou a zároveň poslední prostějovské obecní volby v rakousko–uherské monarchii se uskutečnily na podzim roku 1913. 6. září 1913 byla vydaná vyhláška o tom, do kdy mají být sestaveny kandidátní listiny a kdy volby proběhnou. Pro sestavování kandidátních listin bylo stanoveno datum 7. září až 4. října a reklamace mohly probíhat od 8. září do 15. října 1913.⁵² Stejného dne tedy 6. září na schůzi

---

⁴⁹ *Nový starosta*. Hlas lidu, č. 1, 3. 1. 1914, s. 5

⁵⁰ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1915*, s. 10

⁵¹ Tamtéž, s. 26

⁵² Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějova. Kart. 169, inv. č. 2050, *Obecní volby 1913*, str. 45

obecního výboru byli ustanoveni členové reklamační komise. Těmito členy byli František Kovařík, Václav Perek, Hugo de Saint-Privée a Adolf Wolf.⁵³

Protože na zemském sněmu byl Ondřej Příkryl vybidnut, aby v Prostějově usmířil občanskou stranu národní se sociální demokracií,⁵⁴ byla svolána na 7. října schůzka zástupců těchto stran. Za občanskou stranu národní můžeme například jmenovat předsedu Josefa Horáka, Ondřeje Příkryla, Huga de Saint-Privée, Václava Perka a za sociálně demokratickou stranu Rudolfa Bechyně a Stanislava Manharta. Obě strany dospěly k dohodě. Jak píše Hlas lidu: „*letos poprvé vyšla občanská strana národní sociálně – demokratickému dělnictvu vstříc*“.⁵⁵ Strany se dohodly na tom, že sociální demokraté se zúčastní voleb a budou volit podle kandidátní listiny občanské strany národní, v níž budou mít jako zástupci dělnictva tři kandidáty a jednoho náhradníka.⁵⁶ O této dohodě se zmiňují periodika obou stran. Oba tyto listy vyzývají lid k volbě dohodové kandidátky.⁵⁷

Město Prostějov bylo rozděleno na tři voličské sbory. Nás bude zajímat hlavně první, ve kterém se volilo dne 29. listopadu 1913 od 8:00 hodin do 10:00 hodin deset zástupců, tedy stejný počet jako v ostatních dvou sborech. Tentýž den odpoledne se ještě volilo pět náhradníků.⁵⁸ Ze čtyřiceti voličů bylo volit třicet jedna.⁵⁹ Volby proběhly hladce a jednoznačně. Všichni zúčastnění obdrželi po třiceti jedné hlasů, tedy maximum možných. Mezi zvolenými členy výboru se mimo jiné ocitl MUDr. Ondřej Příkryl.⁶⁰

Dále se volilo do druhého a třetího sboru, které byly důležité pro sociální demokracii, protože tam měla své zástupce. Ve druhém sboru měla jako kandidáta svého předsedu Rudolfa

---

⁵³ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějova. Kart. 169, inv. č. 2050, *Obecní volby 1913*, s. 53

⁵⁴ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1913*, s. 13

⁵⁵ *Soudruzi, voličové*. Hlas lidu, č. 131, 12. 11. 1913, s. 1

⁵⁶ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1913*, s. 16

⁵⁷ *Před obecními volbami v Prostějově*. Hlasy z Hané, č. 116, 18. 10. 1913, s. 1 a *Soudruzi, voličové*. Hlas lidu, č. 131, 12. 11. 1913, s. 1

⁵⁸ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějova. Kart. 169, inv. č. 2050, *Obecní volby 1913*, str. 93

⁵⁹ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1913*, s. 20

⁶⁰ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějova. Kart. 169, inv. č. 2050, *Obecní volby 1913*, str. 99

Bechyně. Volba v tomto sboru se konala ve čtvrtek 27. listopadu od 8:00 hodin do 13:00 a poté ještě od 14:00 do 18:00 na radnici. Další den, tedy v pátek ve stejný čas se volili náhradníci.⁶¹ Této volby se zúčastnilo 432 voličů z 606.⁶² Volba so třetího sboru proběhla jako první a to v sobotu 26. listopadu po 7. hodině večer. Voličů odvolilo 3033, z toho 2909 získala dohodová kandidátní listina občanské strany národní. Zbýlé hlasy získala kandidátka národně sociální.⁶³

Nejen pro Ondřeje Příkryla byl důležitý poslední den v roce 1913, protože v tento den se konala schůze k volbě obecního představenstva. Předsedou této schůze se stal nejstarší zvolený člen výboru JUDr. Josef Horák. Schůze se zúčastnilo dvacet devět členů z třiceti, v tomto počtu mohly být zahájeny volby. Pan Adolf Wolf navrhl, aby byla volba provedena hlasovacími lístky a aby byl zvolen starosta a osm radních. Tento návrh byl přijat.⁶⁴ Všechny tyto hlasovací lístky jsou dodnes uloženy ve Státním okresním archivu v Prostějově ve fondu AM Prostějov.

První se volil člověk na post starosty. Dr. Horák spoléhal na své osobní přátele, a proto opět kandidoval. Občanská strana proti kandidatuře svého předsedy postavila kandidaturu dr. Příkryla.⁶⁵ Na hlasovacích lístcích se objevily tři jména, ale výsledek byl jednoznačný. Pan Horák, v tuto chvíli již bývalý starosta získal dva hlasy, pan Kovařík, spolumajitel místní továrny, jeden hlas. Jednoznačným vítězem se stal pan Příkryl, který získal dvacet šest hlasů. Příkryl hodnost obecního představeného přijal a poděkoval za důvěru.⁶⁶

Po této volbě proběhla volba obecních starších. Zvolit se mělo osm zástupců. V prvním kole se podařilo zvolit šest z nich. 28 hlasů a tedy nejvíc získal dr. Kovařík František, po dvaceti 23 hlasech získali De Saint-Privée Hugo a Wolf Adolf, další dva obecní starší Novosad

---

⁶¹ *Volební ruch. Hlasy z Hané*, č. 131, 25. 11. 1913, s. 1

⁶² Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1913*, s. 20

⁶³ *Volební ruch. Hlasy z Hané*, č. 131, 25. 11. 1913, s. 1

⁶⁴ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze chůzí obecního výboru*, s. 240 - 242

⁶⁵ *Nový starosta. Hlas lidu*, č. 1, 3. 1. 1914, s. 4

⁶⁶ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze chůzí obecního výboru*, s. 243

František a dr. Perek Václav získali po 20 hlasech. Poslední zvolený získal 18 hlasů a jmenoval se Neumann František. Tito pánové byli schváleni. Zbývalo zvolit poslední dva obecní starší. V této volbě byl zvolen jen sedmý člen a to dr. Horák Josef. Další dva pan Vrtal a pan Berka získali dvanáct a jedenáct hlasů. Proto se muselo přistoupit k poslední volbě. V této volbě vyhrál Berka Josef, který získal sedmnáct hlasů.⁶⁷

Tyto volby byly zklamáním pro JUDr. Horáka. Byl krutě sesazen ze starostenského křesla a navíc nebyl při první volbě radních ani zvolen. Když byl při druhé volbě zvolen do městské rady, přijal volbu s poznámkou: „*Je to sice degradace, ale prozatím přijímám.*“⁶⁸

Do čela města Prostějova se dostal energický a pracovitý muž. Byl to čtvrtý český starosta. Občanská strana mohla být spokojena. Jen sociálně – demokratická strana byla na rozpacích. Do čela města se dostal jejich největší odpůrce.

2.3. Příkrylovy plány na řízení města v okamžiku jeho nástupu do funkce starosty a jejich plnění v předválečném období

Při nástupu do funkce měl velké plány a vize. Chtěl pokračovat v rozvoji města. Na první valné schůzi obecního výboru, která proběhla 9. ledna 1914, vylíčil své plány, tedy co se musí dokončit nebo udělat a jaké změny chystá ve vedení města. Nově ve svých plánech počítal se spoluprací se sociální demokracie. Do této doby totiž byla sociální demokracie v opozici. Příkryl byl kritik této strany, ale od spolupráce si sliboval uklidnění místních politických poměrů a získání podpory pro realizaci projektů v sociální oblasti.⁶⁹ Jeho velké plány zhatila první světová válka, která začala po půl roce jeho nástupu do starostenského křesla.

Ráda bych zmínila některé jeho plány. Jedním z jeho úkolů byla dostavba radnice. Na programu měl spoustu dalších staveb, mezi nimi byla například stavba dívčích škol nebo

---

⁶⁷ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze schůzí obecního výboru*, s. 243, 244

⁶⁸ *Nový starosta*. Hlas lidu, č. 1, 3. 1. 1914, s. 4

⁶⁹ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. Třeboň 2014, s. 79

desinfekční stanice, která byla pro Příkryla velmi důležitá hlavně z jeho pozice lékaře. Stavbou dráhy Prostějov – Plumlov a Prostějov – Tovačov – Přerov se snažil o rozvoj dopravy. S tímto úmyslem byly spojeny úpravy obou nádraží v Prostějově. Významné také bylo připojení přilehlých obcí k prostějovské elektrické síti. Další plány již uvedu jen v podobě seznamu: zřízení veřejných sadů, úprava chudinství a otázka chudobince, dětského hřiště, zdokonalení péče o sirotky a výpomoci domácím příslušníkům při nezáměrné nezaměstnanosti, sestátnění české reálky a obchodní akademie, úpravy poštovníctví, péče o každé české školní dítě, zdokonalení obecního, měšťanského, živnostenského a mateřského školství, zvelebení obecních ústavů a podniků, upevnění vnitřní správy obce, ...⁷⁰

Sám si byl vědom, že vše nejde řešit okamžitě. Byly to plány do budoucna, na celé starostenské období.

S plněním úkolů začal od začátku funkčního období. Toto tvrzení dokládá Zpráva starosty MUDr. O. Příkryla o činnosti obecního výboru města Prostějova za uplynulé první pololetí, kterou osobně sepsal a přednesl ji na schůzi obecního výboru města Prostějova dne 26. června 1914. Tedy měsíc před začátkem války.

Ve výše zmíněné zprávě nalezneme, že ve dvoře nové radnice nechal zřídit budovu pro ambulantní léčení chudých, město zřídilo fond pro nezaměstnané. Pro další své instituce, jako byla lidová kuchyně nebo polévkový ústav, získal vhodné místnosti. Byl zřízen celní úřad na přání průmyslníků, obchodnictva a řemeslnictva. Ve své zprávě nezapomíná psát o dalších plánech, na které bude nutná půjčka.⁷¹

---

⁷⁰ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze chůzí obecního výboru*, s. 252

⁷¹ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze chůzí obecního výboru: Zpráva starosty MUDr. O. Příkryla o činnosti obecního výboru města Prostějova za uplynulé první pololetí*, s 3 - 15

2.4. Řízení města za války

V době vyhlášení války 28. července 1914 se Ondřej Příkryl nacházel ve svém sídle na Stražisku. V rychlosti odjel prvním vlakem do Prostějova, kde okamžitě začal plnit své starostenské povinnosti.

Situaci ve městě stěžovala jeho špatná pověst ve Vídni. Na začátku války (8. srpna 1914) bylo prohlášeno za „Rebellanstadt“ tedy „velezrádné město“.

Před panem starostou stály těžké úkoly. Tyto úkoly se týkaly hlavně bezpečnosti občanů, zdravotnictví, sociálních problémů a v neposlední řadě zásobování. Řešení těchto úkolů ztěžovaly vojenské odvody. Do armády byla odvedena spousta úředníků (43 osob), většina městských strážníků (24), lékařů a mnoho dalších lidí.⁷²

Pro občany města bylo důležitým krokem, že starosta zajistil, aby Hlasy z Hané vycházeli každý den. Lid „hltal“ každou novou zprávu z války.⁷³

Důležitým krokem pro usnadnění vedení města bylo zřízení komisí. Každá komise měla na starosti nějaké odvětví správy města. Na vzniku těchto komisí měl velké zásluhy starosta Ondřej Příkryl. Kromě Občanské ochrany a zásobovací komise, o kterých se budu zmiňovat v dalších odstavcích, byla zřízena informační městská komise. Tato komise fungovala jen krátce. Měla za úkol podávat zprávy o mobilizovaných.⁷⁴

Městská rada se zabývala i sociálními otázkami. V prvních měsících války bylo provedeno sčítání nezaměstnaných. Protože takových lidí bylo mnoho, vedení města se snažilo situaci řešit. Kromě toho, že rada zřídila městskou podpůrnou komisi, byly budovány nouzové státní stavby. Například stavba silnice přes Dolní ulici k bedihoštské silnici, stavba silnice

---

⁷² Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze chůzí obecního výboru: Zpráva starosty MUDr. O. Příkryla o činnosti obecního výboru města Prostějova za uplynulé první pololetí*, s. 45

⁷³ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1914*, s. 34, 35

⁷⁴ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 606, inv. č. 937, *Zápisy ze chůzí obecního výboru*, s. 1 - 16

z Ptenského Dvorku přes Stražisko do Konice a stavba dráhy Prostějov – Plumlov. Zastupitelé se snažili shánět práci pro lidi ve všech ročních obdobích. Dále nejen pro nezaměstnané fungovala v budově bývalé radnice Lidová kuchyň. Městská rada na náklady obce místnosti upravila, dodávala zdarma topivo, světlo i vodu. Tato kuchyně poskytovala nezaměstnaným bezplatně, na poukázky vydané městskou podpůrnou komisí, výživné obědy nebo polévky. Pro ostatní lidi bylo jídlo vydáváno velmi levně. Rovněž ve městě fungoval Polévkový ústav v budově bývalé mateřské školy. V této instituci vařil městský pomocný sbor žen pro děti.⁷⁵

Po odvodu téměř všech strážníků se zhoršila bezpečnostní situace ve městě. Zvýšila se kriminalita. Proto byl v září 1914 zřízen sbor s názvem Občanská ochrana. Jeho náčelníkem se stal radní Václav Perek. Tato Občanská ochrana měla být nápomocná městským strážníkům.⁷⁶ Velmi se osvědčila a byla inspirací pro ostatní města. I přesto fungovala jen jeden rok. Už k 1. září 1915 ji musela městská rada zrušit, kvůli tlaku vojenské správy. Ta se tohoto sboru obávala.⁷⁷

Otázky spojené se zdravotnictvím byly Ondřejovi Přikrylovi jako lékaři velmi blízké. Dobře věděl, že v čase války se často šíří různé epidemie například tyfus, neštovice a úplavice. Prevencí tomu chtěl zabránit. Proto okamžitě pro vypuknutí války začal jednat, svolal poradou lékařů.⁷⁸ Podporoval Pomocný sbor žen. S ředitelem nemocnice MUDr. Jaroslavem Mathonem připravoval výstavbu hygienické stanice.⁷⁹ Někteří lékaři byli odvedeni do války. Tento úbytek byl citelný, kvůli tomu byly pořádány kurzy pro ošetřovatelky nemocných a raněných. Infekční nemoci komplikovali provoz v nemocnici, proto bylo již v září rozhodnuto, že pacienti nakažení

---

⁷⁵ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 606, inv. č. 937, *Zápisy ze chůzí obecního výboru*, s. 1 - 16

⁷⁶ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1914*, s. 46

⁷⁷ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): Archivum Trebonense. Třeboň 2014, s. 82

⁷⁸ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1914* s. 38 - 40

⁷⁹ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): Archivum Trebonense. Třeboň 2014, s. 88

infekční chorobou budou ošetřováni v budově školy v Kollárově ulici.⁸⁰ Pro léčení nemocných byly uvolněny i další budovy ve městě. Sokol poskytl sokolovnu, svobodná církev evangelická modlitebnu, kuchařská škola Lada a internát Obchodní akademie propůjčili své místnosti, hospodářská mlékárna dala k dispozici byt o třech pokojích i místní továrnici poskytli části svých budov.⁸¹ Ještě v září byli přivezeni ranění vojáci s úplavicí a vyskytli se první nakažení cholerou. Přikryl sháněl léky, aby zabránil rozšíření těchto nemocí.

Na počátku roku 1916 se v Prostějově vyskytla epidemie neštovic. Okamžitě byla zahájena série opatření, aby se epidemie nešířila. Nemocní byli v domácí karanténě, k nim směli jen zdravotní zřízenci, lékaři a kněží. Takovým rodinám byly potraviny přinášeny před dveře domu. Byla zahájena očkování v nejhroženějších částech města. Část infikovaných ležela v provizorní budově nemocnice v Kollárově ulici. Na začátku března bylo zabráněno šíření epidemie.⁸² Do května epidemie neštovic úplně zanikla.⁸³ Kromě neštovic se město potýkalo s pohlavními nemocemi. Byla učiněna přísná opatření na potírání těchto nemocí a omezení prostituce.⁸⁴

Celou válku provázely zdravotnické problémy s odvody lékařů, i přesto byly epidemie dobře zvládnuty. Ve městě nenastaly žádné velké zdravotní problémy.

Další problém představovali příjezdy uprchlíků. Jako první přijeli 3. září 1914 uprchlíci z Haliče. Většina těchto lidí byli židé, proto se o ně zajímala prostějovská židovská obec. Mezi uprchlíky bylo množství obchodníků. Někteří začali skupovat různé zboží a odvážet ho do Haliče. Tyto aktivity byly tak velké, že ohrožovaly místní trh. Starosta židovské obce Dr. Gustav Zweig nakonec podpořil Přikrylova snahu zabránit dalším příchodům uprchlíků

---

⁸⁰ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1916*, s. 48

⁸¹ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 606, inv. č. 937, *Zápisy ze chůzí obecního výboru*, s. 1 - 16

⁸² Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1916*, s. 7 - 9

⁸³ Tamtéž, s. 14 a)

⁸⁴ Tamtéž Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1916*, s. 9

z Haliče. Ovšem tento krok nebyl nezištný. Přikryl měl svou zásobovací akci rozšířit i na židovskou obec. O letních prázdninách v roce 1915 do města přijeli další váleční uprchlíci z Itálie. V tu stejnou dobu se někteří Haličané vrátili domů. Ke 12. září 1916 mělo v Prostějově status uprchlíků 1 599 osob.⁸⁵

Jeden z nejdůležitějších úkolů bylo zásobování města. V této oblasti měl největší zásluhy právě starosta Přikryl. O tom můžeme naleznout spoustu informací v Přikrylových Pamětech. Jeho Paměti z válečných let se zabývají hlavně zásobovacími akcemi. Ve všech městech monarchie fungovalo státní zásobování. To bylo řízeno centrálně z Vídně. Bylo to plánované a přidělové hospodaření, kde byl důležitý lístkový systém. Byly vydávány chlebenky, bramborenky, tučenky, kávenky, cukřinky, uhlenky, ... Stále se prováděly různé soupisy všeho, podle kterých se řídilo zásobování. Regiony se ocitaly v začarovaném kruhu. Trpěly nedostatkem zboží, které se odváželo a vzápětí přicházelo v podobě přidělu z ústředny.⁸⁶

Protože Přikryl měl tušení, že válka se bude vléci několik let, nenechal zásobování jen v rukou státu.⁸⁷ V Prostějově vedle oficiálního zásobování fungovalo i zásobování organizované městem. V čele této akce stál samotný starosta. Pro lepší řízení vytvořil komise. Nejdůležitější z nich byla Zásobovací komise. Členy byli H. de Saint-Privée, E. Jáchymek, A. Hanák, F. Lošťák, F. Přikryl, F. Navrátil a B. Winter.⁸⁸

Na počátku Velké války byl povolen volný nákup zboží, toho Přikryl využil a vytvořil poměrně velké zásoby obilí a paliva.⁸⁹ Tato volnost zásobování zanikla v červnu 1915.⁹⁰ Rok a půl probíhaly zásobovací akce, tak jak měly. O základní potraviny a topivo nebyla nouze.

---

⁸⁵ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. Třeboň 2014, s. 87 a 88

⁸⁶ Tamtéž, s. 83

⁸⁷ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1914*, s. 34

⁸⁸ Tamtéž, s. 47

⁸⁹ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. Třeboň 2014, s. 84

⁹⁰ PŘIKRYL, Ondřej: *Úryvky ze zápisků v době válečné*. Prostějov 1928, s. 20

Židovská obec měla původně své vlastní zásobování, ale v průběhu roku 1915 požádala, aby město Prostějov převzalo také zásobování jejího obyvatelstva. To byl ojedinělý krok, který svědčil o velmi dobrém vedení města v této oblasti. Město židovské obci vyhovělo, protože společné zásobování bylo výhodné pro obě strany.⁹¹

V druhé polovině roku 1915 dopadla na Prostějov první zásobovací krize. S nástupem zimy se začal projevovat nedostatek uhlí. Také zásoby petroleje, mléka i brambor nedostačovaly. Tyto nesnáze pomáhá řešit neoficiální zásobování organizované městem.⁹² Problémů se chytla opoziční Sociální demokracie, která si vyžádala kontrolu obecního hospodaření. Na její popud byla sestavena komise k prozkoumání veškeré zásobovací činnosti. Stanislav Manhard této komisi předsedal a proto na chůzi obecního výboru 12. září 1915 přednesl výsledky šetření. Komise žádné pochybení nenalezla. Manhrad musel ocenit obsáhlou, namáhavou a záslužnou práci celé zásobovací komise. Omluvil se Příkrylovi, že mu v otázkách zásobování nevěřil.⁹³

Důležitým mezníkem v zásobovací otázce byl rok 1916. V tomto roce byl Ondřej Příkryl poslán do Zemského aprovizčního sboru v Brně za Prostějov. Díky tomuto postu měl přehled o zásobování a tyto informace mohl využít ve prospěch svého města. Navíc získal zásadní kontakty u Válečného obilného ústavu pro Moravu, které mu usnadnily přístup k zemským zásobám.⁹⁴

Díky všem těmto zásobovacím aktivitám lid v Prostějově netrpěl hlady a ve srovnání s ostatními městy na tom byl Prostějov dobře. I přesto zde proběhla tzv. hladová demonstrace.

Tato strašná událost začala 25. dubna 1917, kdy dělnice z firmy Ballek přišly na chlebovou komisi a žádaly o přídatkové lístky. Ty jim ovšem komise vydat nemohla. Po této

---

⁹¹ PŘIKRYL, Ondřej: *Úryvky ze zápisů v době válečné*, s. 21

⁹² Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1915*, s. 21 - 24

⁹³ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1915*, s. 26

⁹⁴ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1916*, s. 4

události se k dělnicím připojili zaměstnankyně od Mandlů a z firem Julie Wolf a R. Stern & Comp. Již odpoledne 25. dubna se u továrny Wolf a Franže začaly shlukovat ženy. Policejní radní chtěl mít situaci pod kontrolou, proto tam poslal několik strážných. Asi do desíti hodin večerních byl v ulicích klid. Kolem této hodiny přistály v okně pana starosty kameny a nezůstalo jen u tohoto domu. Proto okresní hejtman Dr. Josef Wirer požádal o vojenskou asistenci bez vědomí obce.

Noc byla rušná, ráno byla ve městě spoušť. Byla vybita celá řada ulic, továrny, obchody, dokonce i tři okna na radnici. Pro řešení této situace byla svolána schůze městské rady. Když se schůze blížila ke konci, přišla zpráva, že jsou v ulicích ranění.⁹⁵ Od jedenácti hodin dopoledne začal v ulicích zmatek. V továrnách byl „odpískán“ konec směny a ve stejném čase učitelé ukončili výuku. Všichni lidé se vyhrnuli do ulic. Dav se tísnil na hlavní ulici. Vznikl velký zmatek. Na konci této ulice stál kordon vojáků. Dělnictvo bylo vyzváno k rozchodu. Pokyn byl nesmyslný, protože bylo nemožné rychle opustit malými uličkami hlavní třídu. Když se první řady dělníků dostaly do bezprostřední blízkosti kordonu, začalo se střílet.⁹⁶ V této části se verze o tom, proč se začalo střílet, rozcházejí. Ondřej Příkryl píše, že nějaký voják omylem vystřelil a poté začali střílet i ostatní.⁹⁷ Renata Wohlgemuthová píše o tom, že pokyn k výstřelu dal vojenský velitel.⁹⁸ Stanislav Matonoha píše, že velitel dal povel „připravit k palbě“ a poté se ozvaly výstřely.⁹⁹ Po střelbě bylo na místě dvanáct mrtvých a mnoho těžce raněných.

Někteří lidé tvrdili, že tuto protestní akci vyvolala sociální demokracie. V čele demonstrace měly stát ženy, které díky této pozici měly zásobovací výhody. Tuto verzi uvádí jen opozice sociální demokracie, tedy noviny Hlasy z Hané a starosta Příkryl ve svých

---

⁹⁵ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1917* s. 27 - 32

⁹⁶ WOHLGEMUTHOVÁ, Renata: *Materiály a poznámky k prostějovským bouřím v dubnu 1917*. Příspěvky k dějinám KSČ, Praha 1957, s. 3, 4

⁹⁷ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1917* s. 27 - 32

⁹⁸ WOHLGEMUTHOVÁ, Renata: *Materiály a poznámky k prostějovským bouřím v dubnu 1917*. Příspěvky k dějinám KSČ, Praha 1957, s. 4

⁹⁹ MATONOHA, Stanislav: *Hladový rok*, Prostějov 1982, s. 72

pamětech. Starosta odmítl nést jakoukoliv vinu za tuto událost a snažil se pomoc rodinám obětí.¹⁰⁰

Z této katastrofy určitě nelze obvinit starostu města. V otázce zásobování se snažil vše spravedlivě rozdělovat mezi lid. Hlavně tak, aby nikdo nestrádal. O povolání vojáků vůbec nevěděl a situaci se snažil vyřešit na schůzi radních, kterou svolal na 26. dubna na dopolední hodiny. Tato schůze probíhala právě ve stejné době jako osudná střelba.

Další problémy v zásobovacích akcích nastaly v letech 1917 a 1918. Sociální demokraté zorganizovali, nezávisle na městě, tajnou zásobovací síť kolem svépomocného družstva podniku Dělnický mlýn (pozdější Svěpomoc). Problém nebyl v tom, že taková síť existovala, ale v tom jak rozdělovala potraviny. Potraviny nebyly rozdělovány spravedlivě. Získávali je členové strany a úředníci, kteří měli vliv a pravomoci. Situaci se podařilo uklidnit, protože došlo k dohodě mezi Přikrylem a Bechyněm. Obě strany spojily svoje úsilí ve prospěch obyvatelstva.¹⁰¹

Zásobovací nesnáze provázeli i roky 1918 a 1919. Krize v nedostatku všeho vyvrcholila v zimě na přelomu roku 1918 a 1919. Státní zásobovací akce vůbec nefungovali. Navíc se vrátili vojáci z války. Naštěstí pro Prostějov stále fungovala zásobování vedení zástupci města.

Na závěr této podkapitoly připojuji několik názorů na vedení města za války. Tyto názory jsou přímo od lidí, kteří v Prostějově v té kruté době žili. Většina názoru co jsem objevila, hodnotí Přikrylovu práci za války pozitivně. Hned na počátku války, tedy přesně 25. září 1914 se můžeme setkat s hodnocením práce zástupců města v Zápisech ze schůzí obecního výboru: *„Obecní výbor vzdává starostovi města a městské radě upřímné díky za nejvyšš obzřetné řízení záležitostí obecních v těchto těžkých dobách a za neúmornou práci a námahu,*

---

¹⁰⁰ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1917* s. 27 - 32

¹⁰¹ MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města*. In: PLÁVEK, Aleš (ed.): *Archivum Trebonense*. Třeboň 2014, s. 86

*keré zájmům našeho obyvatelstva věnovali a žádaje je snažně, aby vytrvali na cestě započaté, vědomi jsou, že jsou a budou celým městem v záslužné činnosti obětavě podporováni, a že mají plnou důvěru lidu.*¹⁰² V těchto zápisech nalezneme jen kladné hodnocení práce starosty a městské rady. Tyto zprávy jsou spíše ve formě poděkování ze strany obecního výboru a také lidu města za dobře odvedenou práci. Proto bych z tohoto zdroje uvedla již jen jeden názor, který je ze závěru války, přesně ze 14. srpna 1918: „*Město Prostějov bylo zachráněno v posledním roce před hladem nikoliv zásluhou vlády, nýbrž jedině zásluhou správy města – zejména neúnavnou činností starosty města, který učinil v čas příslušná opatření, jež se osvědčila.*“ Dalším zdrojem s pozitivními stanovisky jsou noviny Hlasy z Hané. V nich líčí a hodnotí opět zásluhy správy města od počátku války. Článek, který tady budu citovat, otiskli v novinách v srpnu roku 1918: „*kdo má zásluhy, že naše město zachráněno před záhubou hladem. Je to zásluhou správy města, která účelně, promyšleně a prozíravě učinila vhodná opatření. Je to zásluhou neúnavné činnosti starosty města, který věnuje městu veškerý čas od rána do noci, zanechává svého povolání. Jeho opatření se osvědčila a obyvatelstvu prospěla. Jemu k ruce byla vždy městská rada, obecní hospodářský úřad, obecní chlebová komise a všechny jiné komise ve věcech zásobovacích zřízené.*“ Tato zpráva dále zmiňuje názory Králíka na zásobovací akci: „*Obecní starší Králík jako předseda Svazu pekařů na cestách celou Moravou i po Čechách i v Dolních Rakousích se přesvědčil, že město Prostějov organizací, opatřováním a rozdělením zásobování je vzorem nejen na Moravě. Vyslovuje nad tím obdiv, uznání a dík městské radě se starostou Dr. Přikrylem v čele. Těž jménem poplatných živností a zejména pekařů vyslovuje nad tím obdiv, že spravedlivě a poctivě promyšleno, aby živnostnictvo v těchto těžkých dobách také mohlo býti živo. Pan Králík vyslovuje velké podivení, že nikdy nečetl v novinách chvály a díků, které městské radě se starostou Dr. Přikrylem náležejí za neúnavnou a obětavou práci, kterou v zájmu obyvatelstva vykonali.*“¹⁰³ V této chvíli přichází na řadu další

---

¹⁰² Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. Kniha 606, inv. č. 937, *Zápisy ze chůzí obecního výboru*, s. 16

¹⁰³ PŘIKRYL, Ondřej: *Úryvky ze zápisů v době válečné*, s. 83

již kritický hodnotitel František Dostál, prostějovský politik, člen stejné politické strany jako Ondřej Příkryl. Své názory nejen na řízení města za války uvádí ve svých Pamětech města Prostějova 1870 – 1933. Jeho kritika je směřovaná přímo na osobu starosty Příkryla, ne celou městskou radu. „*Za starostenské období Ondřeje Příkryla byla nespokojenost mezi obecními zaměstnanci hlavně nižších stupnic.*“ Dostál nebyl Příkrylovým přítelem, protože ho charakterizuje takto: „*osobní nedůtklivost Ondřeje Příkryla byla příslovečná, tak jeho potměšilost, sklon k nepřátelství vůči neposlušným, boj vedl vždy skrytě: on nikdy nic neprovedl z jeho návodu druhí, avšak zásluhy a slávu sklízel sám. Za oddanost dovedl se odměnit.*“ I přes osobní antipatie oceňuje Příkrylovy zásluhy v oblasti zásobování: „*svojí prozíravostí zabezpečil na dlouhou dobu chod vodárny, elektrárny, dostatečnou zásobu uhlí pro školy i nemocnice.*“¹⁰⁴

2.5. Od počátku roku 1919 až k prohraným volbám

Ani po skončení války se situace v zásobování nezlepšila, spíše naopak vyvrcholila krize, tak jak jsem uvedla v předchozí kapitole. Lidé stále strádali. Počátek roku označil Příkryl za vrchol nouze. V tomto období navíc byla velká nezaměstnanost, díky ní rostla kriminalita ve městě.¹⁰⁵

Volby byly vypsané na 15. června 1919. Sociální demokraté si snažili získat přízeň voličů k nadcházejícím volbám. Příkryl si všímal růstu popularity opoziční strany. Ve svých zápiscích píše: „*Věda, že období mého starostenství vystřídáno bude s obdobím režimu socialistického, který ve mně od roku 1890 viděl hlavní svoji překážku.*“¹⁰⁶ V Hlasech z lidu se objevuje útočný článek: „*Pokud v čele obecní správy stál Vojáček, Vrtal a Wait měl Prostějov obecní správu pokrokovou a čestnou, ale od té doby, kdy jejich místa převzali Příkryl a Perek a později farář Dostál-Lutinov, datuje se vláda pověstného červeného kabinetu, v němž páchána*

---

¹⁰⁴ Státní okresní archiv Prostějov. AM Prostějov. DOSTÁL, František: *Paměti města Prostějova 1870 -1933*, s. 115 - 119

¹⁰⁵ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Příkryl, *Paměti 1919* s. 1, 2

¹⁰⁶ Tamtéž, s. 13

ta nehroznější alotria, kuli se ty nejhorší pikle násilí a korupce na jednotlivých osobách i korporacích. ¹⁰⁷

Již od začátku roku je pan starosta nemocen, ale až na konci dubna se přestal účastnit schůzí městské rady a obecního výboru. Přikryl byl rozhodnut, že kvůli nemoci v dalších volbách kandidovat nebude. Toto rozhodnutí se snažila zvrátit Národní demokracie, která chtěla dostat Ondřeje do čela své kandidátní listiny.¹⁰⁸ Nakonec Národní demokracie získala to, co chtěla: „*Přináším tedy novou oběť straně i městu a dávám svolení, aby Čs. Národní demokracie právoplatně zařadila mne mezi své kandidáty pro volbu do obecního zastupitelstva v Prostějově* ...“¹⁰⁹

Ještě před volbami přijalo Ústavodárné Národní shromáždění zákon o novém volebním řádu do obcí na základě všeobecného, rovného a tajného hlasovacího práva.¹¹⁰ K obecním volbám byl učiněn pokus o sestavení jednotné kandidátní listiny, ale ten ztroskotal.¹¹¹

Volby tedy proběhly 15. června a z 16 395 voličů odvolilo 14 473 osob. Sociální demokraté v nich získali nejvíce hlasů a to 6 087, tedy 18 mandátů. Za nimi následovali Čeští socialisté (2 825 hlasů, 8 mandátů), Národní demokracie (2 516 hlasů, 8 mandátů), Katolicko – lidová strana (1 194 hlasů, 4 mandáty), Živnostníci (788 hlasů, 2 mandáty), Němečtí sociální demokraté (470 hlasů, 1 mandát), Židé (355 hlasů, 1 mandát) a Agrární republikáni (238 hlasů a žádný mandát). Národní demokracie byla z výsledků voleb zklamaná. Počítala alespoň s 12 mandáty. Spokojen s volbami musel být socialistická blok, který získal celkem 27 mandátů. S tímto počtem získal skoro dvě třetiny hlasů.¹¹²

---

¹⁰⁷ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1919* s. 25

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 17

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 17

¹¹⁰ PŘIKRYL, Ondřej: *Úryvky ze zápisů v době válečné*, s. 121

¹¹¹ Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1919* s. 24

¹¹² Tamtéž, s. 25

Stará městská rada naposled zasedala až 4. července, protože agrárníci proti volbám podali protest. Nové zastupitelstvo se ustavilo 8. července 1919. Zde pro svou nemoc Příkryl stále nebyl přítomen a vyžádal si půlroční dovolenou. Přítomných bylo tedy jen 41 členů ze 42. Starostou byl zvolen sociální demokrat Stanislav Manhard, který získal 25 hlasů. Do městské rady byli zvoleni dva zástupci Národní demokracie.

Příkryl se zúčastnil rozloučení odstupující městské rady, kde pronesl řeč: *„odcházím z veřejného života a děkuji za Vaši součinnost po dobu půl šesta roku mého starostování.“*

Závěr

Ondřej Příkryl byl opravdu všestranně nadaný člověk. Vynikal jako básník, prozaik, lékař a politik. Valná část literatury napsané o tomto člověku zachycuje jen jednu část jeho života. Ve většině případů se zaměřují na kariéru básníka. Zjistila jsem, že není možné oddělit od sebe kariéru básníka s kariérou politika ani lékaře. Je to celek, který je společně provázaný. Například proto, že psaním básní se odreagoval od okolního světa, od starostí, které mu způsobovali pacienti i politika.

Již na gymnáziu se projevuje jako velmi aktivní člověk. V tomto období začíná se svou spisovatelskou kariérou. Své příspěvky společně s kolegy vydával ve školních časopisech. Při studiu medicíny předsedal venkovskému akademickému klubu Haná. V tomto klubu o sobě svou činností dával vědět. Pomáhal zakládat obecní knihovny, pořádal přednášky a zábavy. V roce 1887 se usadil v Prostějově, kde zůstal až do své smrti. Po příchodu do města si otevřel lékařskou praxi a začal se zapojovat do místního politického dění. Výrazně se zapsal do zápasu o českou samosprávu města. I díky jeho aktivitě mohli Češi v roce 1892 slavit úspěch. Nejen v politice byl úspěšný. Vynikal také na poli lékařském. U pacientů byl velmi oblíbený. V Prostějově se o něm mluvilo, jako o dobrodinci chudých, protože je léčil bezplatně. Mezi prací lékaře a politika si našel čas i na psaní básní, které od roku 1900 začal psát v hanáckém nářečí. Také byl členem Moravského kola spisovatelů. Některé jeho básně byly zhudebněny. Kromě básní psal i prózu.

Před obecními volbami v roce 1913 byla Příkrylova občanská strana národní ve vedení města a měla nejlepší pozice pro vítězství v nadcházejících volbách. Po dohodě místních stran byla vytvořena jednotná volební kandidátka. Díky této společné kandidátce se poprvé dostali do obecního výboru i zástupci sociální demokracie, která vždy tvořila opozici Občanské straně národní. Z výsledků volby starosty na konci roku 1913 vyplývá Příkrylova dobrá pozice ve městě. Kdyby si lidé nemysleli, že je to velmi schopný politik nevolili by ho. Do funkce

nastoupil již jako zkušený padesátník. V tomto okamžiku Příkryl odhalil obecnímu výboru své plány a vize. Na první polovině roku 1914 lze dokázat, že Příkryl myslel své plány vážně. Na nic nečekal a okamžitě po převzetí začal jednat. Aby obecnímu výboru i obyvatelům ukázal, co vše se za první pololetí změnilo, postavilo a upravilo, napsal Zprávu starosty MUDr. O. Příkryla o činnosti obecního výboru města Prostějova za uplynulé první pololetí.

Své znalosti a dovednosti a píli spojil při vykonávání funkce starosty v době Velké války. Nejdůležitější bylo jeho rychlé jednání na začátku války. Pro snadnější řešení všech úkolů vytvořil komise. Každá komise se zabývala svým problémem, ať už to byl problém v zásobování, v lékařství nebo sociální. Na počátku války se Příkrylovi velmi hodili znalosti, které souviseli s medicínou. Díky těmto vědomostem dokázal ve spolupráci s místními lékaři nakoupit potřebný zdravotnický materiál a léky, aby zabránil šíření epidemii. Ve městě se rozšířila jen epidemie neštovic, ale i tu měli pod kontrolou díky zvláštním opatřením. I předchozí úspěšná politická kariéra mu přišla vhod. Do vypuknutí války byl třikrát zvolen do moravského zemského sněmu a v některých moravských městech, tak jako v Prostějově, pomáhal v boji české samosprávě proti německé. Díky těmto činům se stal významným a vlivným moravským politikem. Navíc měl spoustu známých na důležitých postech, což přinášelo velké výhody. Z takové pozice se mu lépe řídily nejen zásobovací akce. Největší zásluhy má pan Příkryl právě v oblasti zásobování. Významným opatřením bylo založení vlastního zásobovacího systému. V čele této akce stál právě Příkryl. Pro lepší koordinaci vytvořil systém komisí jen pro zásobování. V čele stála sedmičlenná Zásobovací komise. Díky neoficiálním zásobovacím aktivitám lidé v Prostějově až do konce války netrpěli hladem a vždy se měli kde ohřát. I přes to všechno proběhla v Prostějově hladová demonstrace. Podrobné vyličení této události by bylo tématem pro samostatnou práci, proto jsem tuto tragédii nechtěla více rozvádět. Na druhou stranu si myslím, že by v práci rozhodně neměla chybět alespoň zmínka o tom, co se stalo 26. dubna 1917. Když jsem se tímto tématem zabýval, dospěla jsem

k názoru, že pan starosta na této tragédii nenese žádnou vinu. Myslím si, že nelze přímo ukázat na viníka. Dalo by se to označit za nezvládnutou situaci ze strany okresního hejtmána Wirera nebo spíš velitele jednotky. Velký vliv na tuto situaci měla i nešťastná souhra náhod. Všichni již byli vyčerpaní neustálým válčením, sháněním potravin a šetřením s nimi. Problémy v zásobování neskončily s válkou, ba naopak vyvrcholily v lednu roku 1919.

Na počátku roku 1919 začal Příkryl churavět. Až do konce dubna zůstal ve svém úřadě a účastnil se všech jednání. Po té už byl jeho stav, tak vážný, že musel ležet na lůžku. V té době se rozhodl, že ukončí své působení v obecní samosprávě. Již byl z předcházejících let velmi vyčerpaný a navíc nemocný. Národní demokracie ho nakonec přesvědčila, aby jeho jméno mohla napsat na svoji kandidátku. Toto „zlomení“ nebylo prvním. Příkryl se rád nechal přemlouvat. Například při druhé volbě do moravského zemského sněmu, před volbou starosty v roce 1913, dokonce v roce 1917 si nechal rozmlouvat svou rezignaci na post starosty.

Přínosné byly nejen jeho činy, ale i jeho knihy, které zaznamenávají skutečné události. Boj Čechů a Němců o samosprávu města zaznamenal ve svých dílech Z těžkých dob Prostějova a Červánky Prostějova. Jedinečné jsou jeho Paměti, které psal za války. Část z Pamětí vydal v knížce Úryvky ze zápisků v době válečné. Toto dílo se zaměřuje hlavně na rok 1918. Své Paměti v roce 1933 doplnil různými novinovými články a přepsal je na psacím stroji. Kromě roku 1918, ten zůstává stále v jeho rukopise. Tyto Paměti jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Prostějově ve fondu MUDr. Ondřej Příkryl, který v letošním roce paní ředitelka Prostějovského archivu PhDr. Dagmar Roháčková bude zpracovávat.

Resume

In this work I have studied the character of MUDr. Ondřej přikryl. This name is linked with the first quarter of the 20th century of the town Prostějov. He was really talented poet, doctor and politician. He was born in 1862 and died in year 1936. He studied medicine at Charles University in Prague. In 1887 he settled down in Prostějov and there he started his medical practise. At the same time he started to engage in politics of the town. He had a great interest on the victory in struggles over the Czech autonomy of the city. Three times he became a deputy of Moravian provincial assembly in years 1902, 1906 and 1913. The peak of his career was his election to the post of mayor of the town Prostějov at the end of the year 1913. He was a head of the town during the whole war. Thanks to his foresightedness and activity the citizens of the town where well supplied during the entire war. In these hard times he sought comfort in writing poems. These poems are written in Hanakian dialect. Apart from poems he was also writing prose where he caught fortunes of the town Prostějov before and during the war. In the following elections in 1919 he wasn't elected again. After the war he became a senator of the National assembly.

Seznam pramenů a literatury

Prameny

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kart. 169, inv. č. 2050, *Obecní volby*

1913

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze schůzí obecního výboru 1911–1914.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 606, inv. č. 937, *Zápisy ze schůzí obecního výboru 1914–1918.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 607, inv. č. 938, *Zápisy ze schůzí obecního výboru 1918–1920.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 637, inv. č. 968, *Zápisy ze schůzí městské rady 1913–1915.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 638, inv. č. 969, *Zápisy ze schůzí městské rady 1915–1917.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 639, inv. č. 970, *Zápisy ze schůzí městské rady 1917–1918.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 640, inv. č. 971, *Zápisy ze schůzí městské rady 1918–1919.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 641, inv. č. 972, *Zápisy ze schůzí městské rady 1919–1920.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. Kniha 605, inv. č. 936, *Zápisy ze chůzí obecního výboru: Zpráva starosty MUDr. O. Přikryla o činnosti obecního výboru města Prostějova za uplynulé první pololetí, 1914.*

Státní okresní archiv Prostějov, fond AM Prostějova. DOSTÁL, František: *Paměti města Prostějova 1870-1933*

Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1913*

Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1914*

Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1915*

Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1916*

Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1917*

Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1918*

Státní okresní archiv Prostějov, fond MUDr. Ondřej Přikryl, *Paměti 1919*

Literatura

Ondřej Přikryl 1862–1936: malá bibliografie k 110. výročí autorova narození. Olomouc 1972.

Prostějov: Dějiny města. 2. díl. Prostějov 1999.

ETHEN, Waldemar: *Ondřej Přikryl: básník a politik. Studie k sedmdesátým narozeninám.* Praha 1932.

GRŮZOVÁ, Ludmila – MAREK, Pavel – PETERKA, Miloslav: *Prostějov 1390–1990 – 600 let.* Praha 1989.

KLADIWA, Pavel – POKLUDOVÁ, Andrea – KAFKOVÁ, Renata: *Lesk a bída obecních samospráv Moravy a Slezska 1950–1914: Muži z radnice.* 2. díl. Ostrava 2008.

MATONOHA, Stanislav: *Hladový rok*. Prostějov 1982.

MOMMSEN, Hans – KOVÁČ, Dušan – MALÍŘ, Jiří – MARKOVÁ, Michaela: *První světová válka a vztahy mezi Čechy, Slováky a Němci*. Brno 2000.

PÍCHAL, Karel: *K šedesátinám velkého básníka Hané Dr. Ondřeje Přikryla*. Praha 1922.

PŘIKRYL, Ondřej: *Z těžkých dob Prostějova*. I. díl. Prostějov 1929.

PŘIKRYL, Ondřej: *Z těžkých dob Prostějova*. II. díl. Prostějov 1929.

PŘIKRYL, Ondřej: *Z těžkých dob Prostějova*. III. díl. Prostějov 1930.

PŘIKRYL, Ondřej: *Z těžkých dob Prostějova*. IV. díl. Prostějov 1930.

PŘIKRYL, Ondřej: *Červánky Prostějova*. I. díl. Prostějov 1931.

PŘIKRYL, Ondřej: *Červánky Prostějova*. II. díl. Prostějov 1931.

PŘIKRYL, Ondřej: *Červánky Prostějova*. III. díl. Prostějov 1931.

PŘIKRYL, Ondřej: *Červánky Prostějova*. IV. díl. Prostějov 1931.

PŘIKRYL, Ondřej: *Úryvky ze zápisků v době válečné*. Prostějov 1928.

SLAVÍK, Bedřich: *Ondřej Přikryl: Literární náčrt k básnickým sedmdesátinám*. Olomouc 1932.

SOŠKA, Ambrož: *Prostějov revoluční a republikánský 1918 – 1928*. Prostějov 1929.

ŠEDIVÝ, Ivan: *Češi, české země a velká válka 1914 – 1918*. Brno 2001.

Periodika

Nejplodnějším hanáckým básníkem všech dob prý byl Ondřej Přikryl. Olomoucké listy, č. 47,

28. 11. 2002, s. 6

Nový starosta. Hlas lidu, č. 1, 3. 1. 1914, s. 3

Před obecními volbami v Prostějově. Hlasy z Hané, č. 116, 18. 10. 1913, s. 1

Soudruzi voličové. Hlas lidu, č. 131, 12. 11. 1913, s. 1

Volební ruch. Hlasy z Hané, č. 131, 25. 11. 1913, s. 1

BARTKOVÁ, Hana: *Lékař a politik Ondřej Příkryl vynikal také jako hanácký básník.*

Prostějovský týden, č. 50, 12. 12. 2012, s. 10

BARTKOVÁ, Hana: *Vzpomínka na Ondřeje Příkryla, rodáka z Výšovic, lékaře, politika, hanáckého básníka a spisovatele.* Prostějovský týden, č. 1, 2. 1. 2002, s. 17

KRAUS, Bohuslav: *MUDr. Ondřej Příkryl, obroditel Hané.* Časopis lékařů českých, 121, 1982, s. 1242-1243

MAREK, Pavel: *K zápasu o správu Prostějova v letech 1890–1892.* In: Zpravodaj muzea Prostějovska v Prostějově, 4, 1984, č. 1, s. 10-19

MAREK, Pavel: *První světová válka očima starosty města.* In: PLÁVEK, Aleš (ed.):

Archivum Trebonense. Třeboň 2014, s. 75-95

WOHLGEMUTHOVÁ, Renata: *Materiály a poznámky k prostějovským bouřím v dubnu 1917.* Příspěvky k dějinám KSČ, Praha 1957, s. 3-4

Internetové zdroje

Encyklopedie ČSSD založena ke 135. výročí založení strany: Bechyně. In:

<http://www.historiecssd.cz/b/bechyne-rudolf/> [cit. 26. 2. 2015].

Slavné osobnosti města: Stanislav Manhard. In:

[http://www.prostějov.eu/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/#Stanislav Manhard](http://www.prostějov.eu/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/#Stanislav%20Manhard) [cit. 26. 2. 2015].

Slavné osobnosti města: Josef Wait. In: [http://www.prostějov.eu/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/#Josef Wait](http://www.prostějov.eu/cz/turista/o_meste/slavne-osobnosti/#Josef%20Wait) [cit. 25. 3. 2015]

Příloha

Hrob MUDr. Ondřeje Přikryla na Prostějovském hřbitově. (Vlastní zdroj)

Detail hrobu. (Vlastní zdroj)

Památná deska na Příkrylově domě v Prostějově na dnešním Žižkově náměstí. (Vlastní zdroj)